

Luc Vandeweyer, *Een kleine stad in een 'Grote Oorlog'*. De Eerste Wereldoorlog en het activisme te Tienen en omgeving, Tienen, Aqua Fortis, 2003, 286 pp., ill., € 24, ISBN 90-5904-032-5.

Een jaar geleden verwelkomden we het boek van Antoon Vrints, *Bezette stad*, dat ons een even grondige studie over het activisme in Antwerpen bood als *Het Aktivistisch Avontuur* van Daniël Vanacker over dat in Gent. Op 6 november 2003 werd in Tienen bij de opening van de fraaie tentoonstelling *Een kleine stad in een 'Grote Oorlog'*, het gelijknamige begeleidende boek voorgesteld. Het is van de hand van dr. Luc Vandeweyer, verbonden aan het Documentatiecentrum van het Koninklijk Legermuseum in Brussel. Die kon gebruik maken van het militaire

archief uit 1914, dat in 2002 uit Moskou is teruggekeerd, nadat het in 1940 door de Duitsers was weggevoerd. Zo wordt de verdediging van de Gete-stelling belicht, evenals het bestuur van de stad en de problemen die de vijandelijke bezetting meebracht. Het zwaartepunt van het boek ligt op het activisme, waaraan bijna tweederde van de plaatsruimte werd besteed.

In Leuven, de hoofdplaats van het arrondissement waartoe Tienen behoort, kwam het activisme in de zomer van 1916 naar buiten, met propaganda voor de vernederlandse universiteit van Gent. In Tienen was het pas bij de Sporenviering van 1917 dat er activisten van zich lieten horen. Op vraag van ene Victor Baudewijns uit Tienen, werden toen twee meetings belegd met bekende sprekers uit Brussel, Gent en Antwerpen. Er ontstond een activistische vereniging Jong Vlaanderen, die in enkele omliggende dorpen propaganda voerde door het uitdelen van brochures en dag- en weekbladen, bezorgd door de propagandadienst van de Raad van Vlaanderen. Die dienst stond onder leiding van Arthur Faingnaert en de supervisie van de Duitse ambtenaar Robert-Paul Oszwald. De kern van het Tiense activisme was te vinden bij enkele onderwijzers en stadsbedienden. In oktober-november 1917 werden nog twee meetings belegd in de stad zelf, maar daar manifesteerde zich ook verzet tegen, zoals het al in sommige dorpen gebeurd was.

De uitroeping van de onafhankelijkheid van Vlaanderen, die moest worden bekrachtigd in een 'volksraadpleging' tijdens de volgende maanden, deed de activiteit toenemen. Vanaf 30 december 1917 werden meetings gehouden in enkele dorpen en op 13 januari trad Jef Van Extergem op als spreker in de stad. Op de lijst van kandidaten voor de Raad van Vlaanderen, die bij de volksraadpleging zouden worden 'verkozen', stond één Tienenaar, de onderwijzer Armand Roggen die intussen bureelhoofd in het ministerie van Kunsten en Wetenschappen was geworden. Voor de Gouwraad stonden er drie kandidaten uit het Tiense vermeld. Op 3 februari werd in Leuven de optocht van de activisten na hun volksraadpleging verstoord door tegenbetogers. Op 10 februari 1918 was Tienen zelf aan de beurt. Hier beletten de tegenbetogers de activisten om het aangewezen lokaal te betreden. Ook de sprekers, die samen met een vijftigtal aanhangers van elders met de trein toekwamen, konden het lokaal niet bereiken. Duitse soldaten moesten beide groepen ontzetten en de vreemden terug naar het station begeleiden. De Tiense politie was niet opgetreden. Daarom werden de burgemeester en de politiecommissaris door de bezetter aangehouden. De burgemeester werd na een week vrijgelaten, maar wel afgezet. De stad kreeg een zware boete opgelegd plus een verbod voor de inwoners om 's avonds de huizen te verlaten. De genomineerde 'kandidaten' maakten bekend dat ze geen mandaat wilden aanvaarden. Dan trad Victor Coenen in de nieuwe Raad van Vlaanderen en Frans Liebaers in de Gouwraad.

Het fiasco van de 'volksraadpleging' bracht mee dat de werking lange tijd stillag. Toen het Duitse leger einde maart in het offensief ging, werd de propaganda hervat op het platteland, maar niet met meetings, alleen met de verspreiding

van drukzels. Dat gebeurde door de katholieke activistische groep van Leuven die, met haar uitgesproken godsdienstige en niet openlijk anti-Belgische werking door een voltijds propagandist, naar eigen zeggen heel wat sympathie kon winnen. De vrijzinnige-socialistische groep in Tienen, onder leiding van Liebaers, kon zelfs rond 11 juli niet naar buiten komen met een Sporenviering, hoewel de centrale propagandisten gesteld hadden dat die viering allerwege de revanche moest worden voor de mislukte volksraadpleging. Wel werd er op 25 augustus een Vlaams Huis geopend met een feestelijke dag, die als succesrijk werd bestempeld in het eigen propagandabladd. Maar toen was het Duitse leger al in volle aftocht en er werd nadien geen enkele activiteit meer ingericht. Op 16 oktober kwam de instructie om de propaganda te staken. Het archief werd in veiligheid gebracht en de militanten konden een reispas bekomen “om Vlaanderen te verlaten”. In feite volstond het dat ze de wijk namen naar de anonimiteit van Brussel, zij werden later in hun respectieve politieke families opgevoed. Want de flaminganten bedekten achteraf het activisme met de mantel der liefde. Het liberale gemeentebestuur herverfranste zijn administratie en zijn scholen, die het op Duits bevel had moeten vernederlandsen.

Vooraf op basis van het archief van de Raad van Vlaanderen, maar aangevuld uit tal van andere bronnen, heeft dr. Vandeweyer een indringend en levendig beeld geschetst van wat het activisme betekende. Hij legt de nadruk op de ideologische breuklijn, die verweven was met die tussen de stad en het platteland: tussen de Tiense vrijzinnigen en de katholieke plattelanders kwam het niet tot samenwerking.

Laat ons hopen dat we voor andere steden en streken een geschiedenis van het activisme krijgen van hetzelfde niveau. En een even boeiend verhaal. [LODE WILS]